Іванна ШОЛЯ

ЗАПОЗИЧЕНІ ЧОЛОВІЧІ ТА ЖІНОЧІ ІМЕНА В ІМЕННИКУ́ УЖГОРОДА XX СТОЛІТТЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.
Випуск 1 (45)
УДК 81'373.231(477.87-25):81'373.45 **DOI:10.24144/2663-6840/2021.1(45).499–508**

Шоля І. Запозичені чоловічі та жіночі імена в іменникý Ужгорода XX століття; бібліографічних джерел – 6; мова українська.

Анотація. У статті проаналізовано запозичені чоловічі та жіночі власні особові імена, які потрапили в антропонімікон ужгородців переважно через посередництво угорської мови, зокрема власне угорські, давньогерманські, німецькі, а також оніми англійського, арабського, італійського, румунського, французького походження. Мета статті – дослідити динаміку функціонування запозичених імен в іменникý Ужгорода протягом XX століття, з'ясувати їхню кількість, походження, ступінь популярності, частотність та ймовірні причини вживання. Джерельною базою послужили матеріали церковних метричних книг Закарпаття 1900–1945 рр. та книги архівного фонду 1945–2000 рр.

Визначено, що найбільшу групу чоловічих імен утворюють давньогерманські запозичення (*Vilmos*, *Imre, Ervin, Zsigmond, Leopold, Norbert, Otto, Hugó),* жіночих – німецькі й угорські (*Elvira, Emma, Irma, Malvina, Ella; Edita, Yolán, Etelka, Aranka).*

Невелику групу запозичень утворюють так звані східні імена. Вони з'являються в іменникý міста з 1960-х років і, зазвичай, вказують на національну належність їхніх носіїв. Наприклад: *Джиран, Наргіз, Равшан, Дінара* – азербайджанці, *Арутюн, Карен, Тігран, Лусік* і *Наіра* – вірмени, *Каміль, Заміра* і *Зухра* – узбеки, *Рустам, Рашид* – татари, *Нана* і *Натела* – грузинки.

Аналіз дослідження показав, що динаміка функціонування запозичених жіночих і чоловічих імен дуже схожа. Спостерігається активне використання онімів угорського, німецького, давньогерманського походження в першій половині XX ст., що є наслідком довготривалого перебування Закарпаття під Австро-Угорщиною, а також поява нових запозичень з англійської, італійської, німецької, французької мов та східні запозичення з тюркських – азербайджанської, вірменської, узбецької в другій половині XX ст.

За кількістю носіїв чоловічі та жіночі запозичені імена не перевищують групу християнських онімів Це свідчить про те, що в минулому столітті, обираючи імена для новонароджених хлопчиків і дівчаток, ужгородці надавали перевагу не модним запозиченим, а християнським, канонізованим Православною або Католицькою церквою, залежно від національної та конфесійної належності їхніх батьків.

Ключові слова: антропонімікон, власне особове ім'я, етимологія, іменни́к, іменний репертуар, онім, широковживані імена.

Постановка проблеми. Усебічне вивчення власних імен, глибокий інтерес до них змушує науковців звертатися до ряду важливих проблем. Для сучасної ономастики предметом дослідження стають питання складу та динаміки особових чоловічих і жіночих імен окремих регіонів України, чинників, що впливають на зміни іменного репертуару, мотиви вибору, ступінь їхньої популярності. Не менш важливе й актуальне питання – етимологія імен. Про це свідчить активізація наукових розвідок, присвячених проблемам етимологізування окремих власних імен людей.

На ономастичній мапі України антропонімія Закарпаття вирізняється багатством і різноманітністю чим заслуговує на особливу увагу. Склад та динаміка іменного репертуару ужгородців упродовж XX ст. вже стали предметом дослідження [Шоля 2018]. Проте цікавим і актуальним залишається ряд питань: як, чому і звідки в іменни́к Ужгорода потрапили угорські, німецькі, чеські, кельтські, тюркські, арабські, скандинавські та інші імена, рівень їхньої популярності, частотність вживання.

Аналіз досліджень. Склад іменного репертуару в контексті походження імен неодноразово ставав об'єктом уваги багатьох дослідників. В українській ономастиці відомі праці з етимології онімів І.М. Желєзняк, О.П. Карпенко, В.П. Шульгача. Зокрема, етимологічні групи імен населення Закарпаття ґрунтовно проаналізував у своїй монографії П.П. Чучка. Значну увагу науковець приділив угорським, словацьким, чеським, румунським запозиченням, визначив специфічні особливості щодо території побутування, часу і умов входження, частотності вживання [Чучка 2008, с. 141]. Спостереження над етимологічним складом репертуару жіночих імен закарпатських німців представлені в наукових статтях Н.І. Головчак. Етимологічні групи у складі особового іменника́ м. Тернополя проаналізовано Н.О. Свистун. Окремі питання з теорії етимологічного аналізу особового іменника́ як предмета наукового дослідження викладені в працях Ю.О. Карпенка. За його спостереженням, «своє» в мові визначено як питоме, споконвічне, а «чуже» – як запозичення [Карпенко 2003, с. 86]. Докладнішу класифікацію шарів у складі сучасних імен подано у вступі до Словника власних імен людей Л.Г. Скрипник, Н.П. Дзятківської. За наведеними прикладами класифікацій особових імен за походженням дослідниця О.В. Чорноус у своїй праці виокремлює основні етимологічні групи особового іменника́ української мови: імена, що належать до слов'янського антропонімного фонду,

запозичені з різних західних та східних мов, імена-новотвори [Чорноус 2010, с. 390].

Мета статті – дослідити динаміку функціонування запозичених імен в іменникý Ужгорода протягом ХХ століття, з'ясувати їхню кількість, походження, частотність та ймовірні причини уживання. Джерельною базою послужили матеріали церковних метричних книг Закарпаття 1900–1945 рр. та книги архівного фонду 1945–2000 рр.

Ураховуючи специфіку та кількість аналізованого мовного матеріалу, а саме: 580 чоловічих (9026 ім'явжитків) і 668 жіночих (8455 ім'явжитків) власних особових імен, зокрема 196 чоловічих (1184 ім'явжитків) та 211 жіночих (1187 ім'явжитків) імен за 1900–1920 рр. (австро-угорський період); 211 чоловічих (799 ім'явжитків) і 201 жіноче ім'я (738 ім'явжитків) за 1925–1930 рр. (чехословацький період); 178 чоловічих (529 ім'явжитків) і 175 жіночих (457 ім'явжитків) імен за 1940–1945 рр. (угорський період); 6073 чоловічих та 6514 жіночих ім'явжитків за 1950–2000 рр., для його систематизації, докладної характеристики використано описовий **метод** дослідження.

Виклад основного матеріалу. В етимологічному співвідношенні іменни́к Ужгорода ХХ ст. дуже строкатий. Причиною цього стали нашарування різних соціально-економічних, суспільно-політичних, етнічних, історико-культурних і побутових процесів, культурно-освітні зміни, що відбувалися в Ужгороді протягом століття. Історичні зміни в національному складі населення і, як наслідок, співіснування представників багатьох національностей, не могли не позначитися на системі особових імен у плані їхньої етимологічної належності.

У сучасній ономастиці усталилася традиція поділяти іменний фонд українців за походженням на дві групи – слов'янські та неслов'янські імена. За національно-мовним походженням неслов'янські імена ужгородців, як і українців Закарпаття, неоднорідні [Чучка 2008, с. 127]. Оскільки в іменникý Ужгорода серед уподобань багатонаціонального населення трапляються угорські, німецькі, кельтські, тюркські, арабські, скандинавські та інші імена, їх було віднесено до групи запозичених.

У випадку з чоловічим іменникóм Ужгорода поняття «запозичення» є неоднозначним. Протягом довготривалого періоду Закарпаття перебувало під владою різних держав. Тільки за останні 100 років населення міста почергово опинялося у складі щонайменше семи різних державних утворень, кожне з яких мало свою власну політику: Австро-Угорщина, 1-а Чехословацька Республіка, Карпатська Україна, Угорщина, Закарпатська Україна, Українська Радянська Соціалістична Республіка, Україна. Були навіть періоди, коли територія сучасного Закарпаття підпорядковувалася одночасно різним державам [Шоля 2018, с. 33]. Тому закономірно, що зі зміною державної політики змінювалася також і мовна. Це не могло не вплинути на іменний репертуар ужгородців. Жителі Закарпаття, які проживали тут упродовж ХХ століття, у переважній більшості особисто пережили бодай одну зміну держави, а разом з цим хоча б одну мовну реформу [Шоля 2018, с. 33].

Політика «насильницької мадяризації» [Чучка 2008, с. 142] призвела до того, що мовою ділових паперів була не українська, а латинська, угорська, німецька. Саме тому традиційні українські імена до 1940-х р. на позначення місцевого населення в офіційних документах практично не використовували. Натомість замість імен *Василь, Павло, Степан, Федір*, що використовували в побуті українці, ужгородців записували *László, Pál, István, Ferencz.* Уже на початку століття зафіксовано імена, які з погляду сучасної української мови є запозиченими, та на думку жителів міста – свої, оскільки їх використовували тут віками. До таких належать імена, що потрапили в антропонімікон ужгородців переважно через посередництво угорської мови, зокрема власне угорські, давньогерманські, німецькі. Серед найбільш уживаних чоловічих угорських імен зафіксовані такі: *Zoltán/Золтан, Béla/Бейла/Бейло, Amілла/Omілло, Arpád/Арпад, Andor Aladár/Аладар, Nándor*, *Kálmán/Калман, Чаба/Чабо, Iolan, Hentek/Hentik, Elemor, Елек, Жолт, Сілард, Чілла;* давньогерманські: *Вільгельм* і його угорська форма *Vilmos, Емерих* і його угорська форма *Imre*/*Імре, Ervin, Ерік, Zsigmond/Зигмунд*, *Leopold, Едагр/Едгард, Norbert, Otto, Armin/Армін, Henrik/Henrich/Генріх, Ричард/Ріхард, Hugó/Hugo, Роланд/Ролан, Hedvig, Alois, Bili*, *Menyhert;* німецькі: *Людвіг* і його найуживаніша угорська форма *Lajós/Лайош, Роберт, Károly/Karel/Карл, Ernő/Ернест, Ferencz/Ференц, Albert/Адальберт/Альберт, Emil*/*Еміл/Еміль, Adolf/Адольф, Rudolf/Рудольф, Arnold/Арнольд.*

Серед інших етимологічних пластів, використаних жителями міста, є латинські запозичення – *Herman/Герман, Mór/Mor* (угорська форма латинського імені *Maurus), Leon, Rene/Ренат, Tibor/Тиберій/Тіберій, Дезидерій* і його угорська форма *Dezső*; англійські – *Едуард/Едвард, Oskár, Alfred/Альфред, Ődőn/Едмунд*, *Valter/Вальтер;* французькі – *Алан/Ален, Marczel/Марсель*; чеські – *Eliaš, Jindřich*; єврейські – *Pinkas/Пінкас*, *Chaim;* давньоскандинавські – *Gustav/Густав.*

Найбільшу групу становлять давньогерманські запозичення. У наших матеріалах зафіксовано 30 таких чоловічих онімів. Серед них можемо виділити десяток найпопулярніших серед місцевого населення імен: *Вільгельм* і його угорська форма *Vilmos* (42 носії), *Емерих* та його угорської форма *Imre/Імре* (29), *Ervin* (14), *Ерік (*13), *Zsigmond/Зигмунд* (10), *Leopold* та його угорська форма *Lipót* (10), *Едагр/Едгард* (9), *Norbert/Норберт* (9), *Otto* (9), *Armin/Армін* (7), *Henrik/Henrich/Генріх* (7), *Ричард/Ріхард* (7), *Hugó/Hugo* (6), *Роланд/ Ролан* (5), *Hedvig* (4).

Наступним за кількістю одиниць є угорський етимологічний пласт – 24 оніми. Серед них виділяємо десяток найуживаніших: *Zoltán/Золтан* (76), *Béla/Бейла/Бейло* (59), *Amілла/Omілло* (29), *Arpád/Арпад* (21), *Andor/Андор* (14), *Aladár/Аладар* (11), *Nándor/Нандор* (11), *Kálmán/Калман* (7), *Чаба/Чабо* (5), *Iolan* (4).

Таблиця 1. *Запозичені чоловічі імена*

Етимологічний пласт	**Імена**	**Кількість носіїв**
Давньогерманський	*Вільгельм (*його угорська форма *Vilmos)*	42
	*Емерих (*його угорська форма *Imre/Імре)*	29
	Ervin	14
	Ерік	13
	Zsigmond/Зигмунд	10
	*Leopold (*його угорська форма *Lipót)*	10
	Едагр/Едгард	9
	Norbert/Норберт	9
	Otto	9
	Armin/Армін	7
	Henrik/Henrich/Генріх	7
	Ричард/Ріхард	7
	Hugó/Hugo	6
	Роланд/Ролан	5
	Hedvig	4
	Alois	3
	Bili	2
	*Meinhard (*його угорська форма *Menyhert)*	2
	*Adrehar (*його угорська форма *Adrös)*	1
	*Арланд (*можливо скорочення від *Artaland)*	1
	Едвін	1
	Jarfas	1
	Hubert	1
	Ferdinand	1
	Rezsö	1
	Oldrich	1
	Oliver	1
	Нормундз	1
	Manfréd	1
	Лорант	1
Угорський	*Zoltán/Золтан*	76
	Béla/Бейла/Бейло	59
	Амілла/Омілло	29
	Arpád/Арпад	21
	Andor/Андор	14
	Aladár/Аладар	11
	Nándor/Нандор	10
	Kálmán/Калман	7
	Чаба/Чабо	5
	Iolan	4
	Hentek/Hentik	3
	Elemor/Елемор	2
	Елек	2
	Чілла	2
	Сілард	2
	Жолт	2
	Almos	1
	Балаж	1
	Balint	1
	Барна	1
	Саболч	1
	Magor	1
	Єрнев (від Ernye)	1
	Карой	1

Єврейський	*Pinkas/Пінкас*	2
	Авіель	1
	Inmax	1
	Рейхел	1
	Chaim	1
	Simon	1
	Ноемі	1
	Наман	1
	Іаmu	1
	Iberman	1
	Náczi	1
	Ізрасл	1
	Гержон	1
	Gugen	1
Німецький	*Людвіг (*його угорська форма *Lajós/Лайош)*	79
	Роберт	77
	Károly/Karel/Карл	50
	Ernő/Arnošt/Ернест	48
	Ferencz/Ференц	44
	Albert/Адальберт/Альберт	30
	Emil/Еміл/Еміль	23
	Arnold/Арнольд	16
	Adolf/Адольф	15
	Rudolf/Рудольф	15
	Колош	1
Латинський	*Tibor/Тиберій/Тіберій,*	90
	*Дезидерій (*його угорська форма *Dezső)*	38
	Herman/Герман	21
	*Maurus (*його угорська форма *Mór/Mor)*	6
	Leon	3
	Rene/Ренат	3
	Румулус	1
	Руф	1
	Klement	1
	Marius	1
Англійський	*Едуард/Едвард*	72
	Oskár	10
	Alfred/Альфред	4
	Ődőn/Едмунд	4
	Valter/Вальтер	3
	*Ede (*можливо скорочення від *Edvárd)*	1
	Edith	1
	Ерінг	1
	Стівен	1
Арабський	*Halva*	16
	Aron	4
	Юсуп	2
	Малік	1
	Радж	1
Французький	*Алан/Ален*	4
	Marczel/Марсель	2
	Жан	1
	Евелін	1
Чеський	*Eliaš*	1
	Jindřich	1
	Frjtech	1

Давньоскандинавський	*Gustav/Густав*	4
	Айвар	1
Кельтський	*Артур*	55
Іспанський	*Мапо*	2
Азербайджанський	*Джиран*	1
	Наргіз	1
	Равшан	1
Вірменський	*Арутюн*	1
	Карен	1
	Тігран	1
Карачаївський	*Джатдай*	1
Монгольський	*Тимур*	3
Татарський	*Рустам*	1
	Рашид	1
Тюркський	*Руслан*	43
	Géza/Гейза	15
Перський	*Бахтийор*	1
Узбецький	*Каміль*	1
Ромський	*Графо*	1
	Фішта	1
	Форкош	1
Новотвір	*Владлен*	1

У чоловічому іменникý найбільше таких запозичень зафіксовано в І-му хронологічному зрізі (1900–1920 рр.) – 50 імен, носіями яких виявилося 348 осіб. Загалом за першу половину ХХ ст. ужгородцями було використано 83 імені, що увійшли в іменни́к міста посередництвом угорської мови. Їхніми носіями є 684 ужгородці.

Незважаючи на популярність серед місцевого населення таких імен у першій половині ХХ ст., жодне з них у групі найуживаніших не зафіксовано, оскільки її складають переважно християнські та слов'янські оніми. З усіх запозичених тільки 21 онім зафіксований у групі широковживаних: *Tibor/Тиберій/Тіберій, Роберт, Lajós/Лайош/Людвіг, Zoltán/Золтан, Едуард/Едвард, Béla/Бейла/Бейло, Артур, Károly/Karel/Карл, Ernő/Arnošt/Ернест, Ferencz/Ференц, Руслан, Vilmos/Вільгельм, Dezső/Дезидерій, Albert/Адальберт/Альберт, Амілла/Отілло, Imre/Імре/Емерих, Emil/Еміл/Еміль, Arpád/Арпад, Herman/Герман, Arnold/Арнольд, Halva.*

Угорські, німецькі, латинські, давньогерманські імена *Tibor/Тиберій/Тіберій, Lajós/Лайош/Людвіг, Zoltán/Золтан, Béla/Бейла/Бейло, Károly/Karel/Карл, Ernő/Arnošt/Ернест, Ferencz/Ференц, Vilmos/Вільгельм, Dezső/Дезидерій, Imre/Імре/Емерих, Emil/Еміл/Еміль, Arpád/Арпад, Herman/Герман, Arnold/Арнольд,* активно вживані ужгородцями у 1900–1920 рр., вже з 1925 по 1935 рр. трансформуються з угорського на словацький, чеський, а з 1940 р. – український лад (*Lajós – Ludvik/Ludvih – Лайош – Людвіг*). Указані оніми функціонують серед жителів міста протягом усього досліджуваного періоду, але з 50–60-х років поступово втрачають свою популярність. Натомість у другій половині ХХ ст. до антропонімікону міста потрапляють нові імена, зокрема й запозичені з англійської *(Едуард/Едвард, Ерінг, Стівен),* кельтської *(Артур),* німецької (*Адальберт/Альберт, Роберт),* угорської (*Сілард)* мов. Та кількість таких імен значно менша, ніж у першій половині досліджуваного періоду. Невелику групу запозичень утворюють так звані східні імена. Вони з'являються в іменникý міста з 1970-х років і, зазвичай, вказують на національну належність їхніх носіїв. Наприклад: *Джиран, Наргіз, Равшан* – азербайджанці, *Арутюн, Карен, Тігран* – вірмени, *Джатдай* – карачаївець, *Каміль* – узбек, *Рустам, Рашид* – татари. Ці імена функціонують у групі рідкісних, оскільки зафіксовані тільки в одному році. Також до східних запозичень належать монгольське *Тимур* (3), перське *Бахтийор* (1), тюркське *Руслан* (43*)* і *Géza/Гейза* (15).

У наших матеріалах зафіксовані імена невідомого походження. Їхніми носіями є представники ромської національності. Роми – одна з національних меншин, які віками проживали на території Закарпаття й Ужгорода зокрема. Ромські імена мають власне циганське або індійське походження, часто вони запозичені з інших мов чи культур. До рідкісних, власне циганських імен належать *Графо, Гудада, Гожо, Джанко, Ману, Ферка* та ін. Інколи роль імені в представників цієї національності можуть виконувати і прізвища. Зокрема, наприклад, 10.12.2009 р. у Середнянській сільській раді Ужгородського району Закарпатської області ромська родина зареєструвала свого новонародженого сина ім'ям *Янукович Іванович Бережанський.* Тому маємо всі підстави зафіксовані нами імена *Графо, Фішта, Форкош* вважати ромськими. Вони мають тільки по одному носієві й у межах ужгородського іменника́ належать до групи рідкісних.

Поняття «запозичення» з жіночими іменами, як і у випадку з чоловічими, є також неоднозначним. Усі оніми функціонували в однакових історич-

них і політичних умовах, а батьки зазнавали впливу з боку держави, обираючи ім'я для новонародженого. Як і чоловічі, жіночі особові імена в 1900 рр. «у примусовому порядку переіначувалися на угорський лад, де *Варвара, Катерина*…ставали *Borbála, Katalin*» [Чучка 2008, с. 142]. В активному вжитку вони перебували майже півстоліття. Саме тому в 1900–1945 рр. найпопулярнішими серед місцевого населення були угорські, німецькі, давньогерманські жіночі імена, які ми розглядаємо як запозичені.

До жіночого іменника міста потрапило 109 запозичених імен, що обслуговують 748 носіїв. Серед них немає жодного найуживанішого; 14 зафіксовано в групі широковживаних; 46 маловживаних і 49 рідкісних. Найбільшу групу утворюють німецькі й угорські запозичення. У наших матеріалах зафіксовано по 25 таких онімів. Імена німецького походження становлять 17% від усіх запозичених імен та обслуговують 127 носіїв. Найпопулярніші серед місцевого населення *Emma/Ema/Емма/Ема* (20 носіїв) та *Elvira/Elvira/Ельвіра/Елвіра* (18). У репертуарі жіночих імен міста вони перебувають у групі широковживаних. Далі за рейтингом популярних німецьких запозичень імена розташовані так: маловживані – *Irma/Ірма* (11)*, Malvin/Malvina/Мальвіна* (10), *Ella/Елла* (9), *Евеліна* (8), *Matild/Matilda/Матілда* (7), *Елеонора* (7), *Lili* (6), *Lina/Linka/ Lenke* (6), *Friderika/Фридерика* (4), *Інесса/Інеса* (4); найменш уживані та рідкісні – *Elza* (2), *Léni* (2), *Гретта/Грета* (2), *Мелінда* (2), *Lotti* (1), *Netti* (1), *Zelma* (1), *Анрієтта* (1), *Армін* (1), *Ельміра* (1), *Ізольда* (1), *Ліана* (1), *Лонта* (1).

Таблиця 2. *Запозичені жіночі імена*

Етимологічний пласт	**Імена**	**Кількість носіїв**
Давньогерманський	*Еріка*	62
	Hermin/Hermina/Герміна	12
	Інга	11
	Berta/Берта	10
	Аніта	9
	Frida	7
	Amalia	3
	*Yetti (*скорочена форма від *Henriëtte)*	2
	Лінда	1
Угорський	*Edita/Yudit/Edit/Юдіт/Едіт/Едіта (*угорський варіант давньоанглійського *Eadgyth,Eadgyð)*	87
	Yolán//Iolán/Iolana/Йолана	60
	Etel/Etelka/Etela/Етелка/Етела/Етель	44
	Andrea/Андреа/Андрея	19
	Aranka/Аранка	17
	Тімеа/Тімея	16
	Alisz/Alice/Alice/Аліса/Аліце	15
	Ілдіко/Ілдіка/Ільда/Ілдика	15
	Iboly a/Іболя/Ібоя	13
	Iarolka/Iarolta	11
	*Livia/Лівія (*угорський варіант лат. *Livius)*	11
	Bella/Белла	8
	Piroska/Пірошка	6
	Hajnalka/Hajnal	3
	*Láli (*можливо похідне від чол. *Lajos)*	2
	Fezér	1
	Jázmin	1
	Makana	1
	Sugárka	1
	Tünde	1
	Анулка	1
	Едіна	1
	Іца	1
	Оніка	1
	Пінеса	1
Єврейський	*Fani/Fanni*	12
	Геді	2
	Leib	1
	Реллі	1
	Фрума	1
	Цілла	1

Німецький	*Emma/Ема/Емма/Ема*	20
	Elvira/Elvira/Ельвіра/Елвіра	18
	Irma/Ірма	11
	Malvin/Malvina/Мальвіна	10
	Ella/Елла	9
	Евеліна	8
	Matild/Matilda/Мамілда	7
	Елеонора	7
	*Lili (*можливо скорочення від *Ліліана)*	6
	*Lina/Linka/Lenke (*можливо, скорочення від *Евелін)*	6
	Friderika/Фридерика	4
	Інесса/Інеса	4
	Elza	2
	Léni	2
	Гретта/Грета	2
	Мелінда	2
	Lotti	1
	Netti	1
	Zelma	1
	Анрієтта	1
	Армін	1
	Ельміра	1
	Ізольда	1
	Ліана	1
	Лонта	1
Латинський	*Роксолана*	6
Англійський	*Viola/Віола*	10
	Неллі	6
	Анетта/Анетт	3
	Keli	2
	*Nora/Нора (*від англо-норманського *Хонора)*	2
	*Дженія/Джені (*скорочена форма від *Дженіфер)*	2
	*Синди (*англ. *Cynthia)*	1
Арабський	*Halva*	29
	Фатіма	3
	Аміна	1
	Джаміла	1
	Діна	1
Французький	*Lujza*	6
	Еліана	1
	Еліна	1
	Жаклін	1
	Olva	6
Чеський	*Korina*	1
	Рері	1
Румунський	*Віоріка*	1
	Маркуца	1
Давньоскандинавський	*Інгрід/Інгред*	2
Іспанський	*Kreola*	1
Італійський	*Віолета/Віолетта*	12
	Ноемі	3
Азербайджанський	*Дінара*	1
	Ірада	1
Вірменський	*Лусік*	1
	Наіра	1
Грузинський	*Нана*	1
	Натела	1
Таджицький	*Рахта*	1
Тюркський	*Руслана*	18
	Рузана	1

Перський	*Роксана*	2
Узбецький	*Заміра*	1
	Зухра	1
Ромський	*Иргина*	1
Новотвір	*Георгіна*	7
	Владлена	3
	Толіанна	2
	Кіанна	1
	Лоріана	1

Угорський пласт також нараховує 25 онімів. Їхніми носіями протягом століття стало 325 ужгородок. Найактивнішими є оніми *Edita/Едіта* (87), *Yolán/Iolana/Йолана* (60) та *Etelka/Etela/Етелка/Етела* (44). До широковживаних угорських запозичень також належать *Andrea/Андреа/Андрея* (19), *Aranka/Аранка* (17), *Тімеа/Тімея* (16), *Alisz/Alice/Alice/Аліса/Аліце* (15), *Ілдіко/Ілдіка/Ільда/Ілдика* (15), *Ibolya/Іболя/Ібоя* (13), *Iarolka/Iarolta* (11), *Livia/Лівія* (угорський варіант латинського *Livius*) (11), *Bella/Белла* (8), *Piroska/Пірошка* (6), *Hajnalka/Hajnal* (3). Усі інші з указаного пласту запозичень належать до найменш уживаних і рідкісних: *Láli* (можливо похідне від чол. *Lajos*) (2), *Fezér* (1), *Jázmin* (1), *Makana* (1), *Sugárka* (1), *Tünde* (1), *Анучелка* (1), *Едіна* (1), *Іца* (1), *Оніка* (1), *Пінеса* (1).

Групу давньогерманських запозичень складають 9 онімів. ЇЇ очолює ім'я *Еріка*. Воно з'явилося у вжитку значно раніше (з 1955 р.), ніж чоловіче *Ерік* (з 1975 р.), за півстоліття знайшло достатню кількість денотатів (62), що дало йому можливість закріпитися в групі широковживаних. Решта 8 давньогерманських запозичень вище групи маловживаних не піднімалися й розташувалися у такій послідовності: *Hermin/Hermina/Герміна* (12), *Інга* (11), *Berta/Берта (*10), *Аніта* (9), *Frida* (7), *Amalia* (3), *Yetti* (скорочена форма від *Henriëtte*) (2). Указані оніми найменовують 116 дівчаток.

У наших матеріалах зафіксовано 7 англійських запозичень, що обслуговують 26 носіїв: *Viola/Віола* (10), *Неллі* (6), *Анетта/Анетт* (3), *Keli* (2), *Nora/Нора (*від англо-норманського *Хонора)* (2), *Дженія/Джені* (скорочена форма від *Дженіфер*) (2), *Синди* (англ. *Cynthia*) (1).

До групи широковживаних потрапили імена, запозичені з арабської мови *Halva* (29), та тюркське *Руслана* (15). Решта антропонімів зафіксовані як маловживані та рідкісні.

Усі запозичені жіночі імена протягом століття функціонували по-різному. До 1950 рр. XX ст. були популярні переважно угорські, давньогерманські, німецькі, чеські запозичення: *Amalia, Анучелка, Армін, Bella/Белла, Berta/Берта, Jázmin, Iarolka/Iarolta, Elza, Emma/Ема/Емма/Ема, Keli, Korina, Kreola, Frida, Láli, Lili, Léni, Lotti, Makana, Malvin/Malvina, Matild/Matilda/Мамілда, Netti, Olva, Piroska/Пірошка, Pepi, Tünde, Zelma, Friderika/Фридерика, Hajnalka/Hajnal, Hermin/Hermina/Герміна, Yetti, Sugárka.* Сюди належать також арабське *Halva*, єврейські *Leib, Fani/Fanni, Фрума, Реллі, Цілла.* Із 1950–1960 рр. ареал запозичень розширився і до ужгородського іменника́, крім угорських і німецьких, потрапили оніми англійського, арабського, італійського, румунського, французького походження – *Аміна, Анета/Анет, Аніта, Анріетта, Віолета/Віолетта, Віоріка, Гретт/Грета, Жаклін, Джаміла, Дженія/Джені, Діна, Евеліна, Едіна, Елеонора, Еліана, Еліна, Еріка, Ізольда, Ілдіко/Ілдіка/Ільда/Ілдика, Інгрід/Інгрет, Інесса/Інеса, Інга, Іца, Ліана, Лінда, Лонта, Маркуца, Мелінда, Неллі, Оніка, Пінесса, Роксолана, Синди, Тімеа/Тімея, Фатіма* та новотвори *Владлена, Георгіна/Георгина, Кіанна, Лоріанна, Толіанна.* Деякі запозичення не виходили з ужитку протягом усього досліджуваного періоду. Наприклад, значна кількість носіїв імен *Edita/Едіта* (87) і *Etelka/Етелка* (44) свідчать про велику їхню популярність серед місцевого населення, особливо в представників угорської національності, чим забезпечують їхнє функціонування протягом століття. До імен, які використовували безперервно або з невеликою паузою, належать *Yolán//Iolán/Йолана, Elvira/Elvira/Ельвіра/Елвіра*, *Ibolya/Іболя/Ібоя*, *Alisz/Аліса/Аліце*, *Aranka/Аранка, Livia/Лівія*.

Аналогічно до чоловічого, у жіночому іменника́ також функціонують антропоніми, запозичені із східних мов. Вони з'явилися з 1960 рр. та вказують на національну належність їхніх носіїв. Наприклад, азербайджанки *Дінара* та *Ірада*, вірменки *Лусік* і *Наіра,* грузинки *Нана* і *Натела,* узбечки *Заміра* і *Зухра,* таджичка *Рахта.* Зафіксоване нами ім'я *Иргина* (1995 р.) має невідоме походження. Можемо припустити, що це ім'я є варіантом *Регіна*, утвореним на базі метатези (перестановки звуків). Оскільки його носієм є представниця ромської національності, то є всі підстави вважати його ромським.

Висновки. Отже, динаміка функціонування запозичених жіночих і чоловічих імен дуже схожа. Спостерігаємо активне використання онімів угорського, німецького, давньогерманського походження в першій половині XX ст., що є наслідком довготривалого перебування Закарпаття під Австро-Угорщиною, а також появу нових запозичень з англійської, італійської, німецької, французької мов та східні запозичення з тюркських – азербайджанської, вірменської, узбецької в другій половині XX ст.

Особові імена в українській традиційній формі жителями міста в першій половині XX ст. практично не використовувалися. Зміни в іменному репертуарі Ужгорода почали відбуватися з 1940-х років, особливо після входження Закарпаття до складу УРСР (1945 р.). До активного вжитку долучаються

не тільки традиційні українські імена. З потоком трудових мігрантів із різних кінців Радянського Союзу до антропонімікону міста потрапляють імена, запозичені з азербайджанської, вірменської, татарської, узбецької мов. Також унаслідок модних тенденцій з'являються нові запозичені імена з англійської, німецької, французької, іспанської, хоч їхня кількість значно менша, ніж у попередні роки.

За кількістю одиниць чоловічі запозичені імена значно перевищують групу християнських і слов'янських онімів та становлять 132 оніми, або 22,8%. Проте обслуговують всього 1307 носіїв, або близько 14,5%, що на 3,5% більше за кількість прихильників слов'янських імен і на 56,1% менше за кількість носіїв християнських імен. У межах жіночого іменника́ за кількістю одиниць запозичені імена також не перевищують групу християнських онімів: їхня сума менша на 11,7%. Проте запозичення на 10% перевищують сукупність імен слов'янського походження. Це свідчить про те, що в минулому столітті, обираючи імена для новонароджених хлопчиків і дівчаток, ужгородці надавали перевагу не модним запозиченим, а християнським, канонізованим Православною або Католицькою церквою, залежно від національної та конфесійної належності їхніх батьків.

Література

1. Головчак Н.І. Етимологічний склад репертуару жіночих імен закарпатських німців. *Studia Slovakistika*: зб. наук. ст. 2009. Вип. 9. С. 25–33.

2. Карпенко Ю.О. Своє і чуже в українській мові. *Studia Slovakistika*: зб. наук. ст. Ужгород, 2003. Вип. 3. С. 86–89.

3. Свистун Н.О. Динаміка антропонімікону м. Тернопіль XIX–XX ст.: дис… канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2006. 197 с.

4. Чорноус О.В. Склад особового іменника́ української мови за походженням. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство).* Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 89 (3). С. 388–393.

5. Чучка П.П. Антропонімія Закарпаття: монографія. Ужгород: ТОВ «Папірус», 2008. 671 с.

6. Шоля І.С. Динаміка іменника́ жителів м. Ужгорода у XX ст.: дис… канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2018. 214 с.

References

1. Holovchak N.I. (2009) Etymolohichnyi sklad repertuaru zhinochykh imen zakarpatskykh nimtsiv [Etymological composition of the repertoire of female names of Transcarpathian Germans]. *Studia Slovakistika*: zb. nauk. st. Vyp. 9. S. 25–33 [in Ukrainian].

2. Karpenko Yu.O. (2003) Svoie i chuzhe v ukrainskii movi [Own and foreign in the Ukrainian language]. *Studia Slovakistika*: zb. nauk. st. Uzhhorod. Vyp. 3. S. 86–89 [in Ukrainian].

3. Svystun N.O. (2006) Dynamika antroponimikonu m. Ternopil XIX–XX st. [The dynamics of the anthroponymicon of Ternopil of the 19th–20th centuries]: dys… kand. filol. nauk : 10.02.01. Chernivtsi. 197 s. [in Ukrainian].

4. Chornous O.V. (2010) Sklad osobovoho imennyká ukrainskoi movy za pokhodzhenniam [The composition of the personal noun of the Ukrainian language by origin]. *Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo).* Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 9 (3). S. 388–393 [in Ukrainian].

5. Chuchka P.P. (2008) Antroponimiia Zakarpattia: monohrafiia [Anthroponymy of Transcarpathia: monographiia]. Uzhhorod: TOV «Papirus». 671 s. [in Ukrainian].

6. Sholia I.S. (2018) Dynamika imennyká zhyteliv m. Uzhhoroda u XX st. [The dynamics of Name Vocabulary of Uzhhorod Citizens in the 20th century]: dys… kand. filol. nauk : 10.02.01. Lutsk. 214 s. [in Ukrainian].

BORROWED MALE AND FEMALE NAMES IN THE NAME REPERTOIRE OF UZHHOROD OF THE 20TH CENTURY

Abstract. The article analyzes borrowed male and female personal names that entered the anthroponymicon of Uzhhorod residents mainly through the Hungarian language, in particular mainly Hungarian, Old German, German, as well as onyms of English, Arabic, Italian, Romanian, French origin. The aim of the article is to investigate the dynamics of the functioning of borrowed names in the name repertoire of Uzhhorod during the 20th century, to find out their number, origin, degree of popularity, frequency and probable reasons for use. The source base was the materials of the church metric books of Transcarpathia in 1900–1945 and the books of the archival fund of 1945–2000.

It has been determined that the largest group of male names is formed by Old Germanic borrowings (*Vilmos*, *Imre, Ervin, Zsigmond, Leopold, Norbert, Otto, Hugó*), the largest group of female names is formed by German and Hungarian (*Elvira, Emma, Irma, Malvina, Ella; Edita, Yolán, Etelka, Aranka).*

A small group of borrowings is formed by the so-called oriental names. They appear in the city's name repertoire from the 1960s and usually indicate the nationality of their bearers. For example: *Dzhyran, Narhiz, Ravshan, Dinara* – the Azerbaijani, *Arutiun, Karen, Tihran, Lusik and Naira* – the Armenians, *Kamil, Zamira and Zukhr* – the Uzbeks, *Rustam, Rashyd* – the Tatars, *Nana and Natela* – the Georgians.

The analysis of the study has shown hat the dynamics of the functioning of borrowed female and male names is very similar. There is an active use of onyms of Hungarian, German, Old German origin in the first half of the 20th century, which is a consequence of the long abidance of Transcarpathia under Austro-Hungary, as well as the emergence of new borrowings from English, Italian, German, French languages as well as Eastern borrowings from Turkik languages, such as Azerbaijani, Armenian, Uzbek in the second half of the twentieth century.

In terms of the number of bearers, male and female borrowed names do not exceed the group of Christian onyms. This indicates that in the last century, when choosing names for newborn boys and girls, Uzhhorod residents preferred not fashionable borrowed, but Christian, canonized by the Orthodox or Catholic Church, depending on the national and religious affiliation of their parents.

Keywords: anthroponymicon, personal name, etymology, noun, name repertoire, onym, common names.

© Шоля І., 2021 р.

Іванна Шоля – кандидат філологічних наук, доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ, Ужгород, Україна; ivka.uz@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-9701-3523

Ivanna Sholia – Candidate of Philology, Assistant Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business Management, Uzhhorod Trade and Economic Institute, KNTEU, Uzhhorod, Ukraine; ivka.uz@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-9701-3523